
**ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ИҚТИСОДИЁТ
УНИВЕРСИТЕТИ**

**ИҚТИСОДИЁТ
ВА
ТАЪЛИМ**

6

2020

Тошкент

МУНДАРИЖА

ИҚТИСОДИЁТ ВА ТАЪЛИМ

САНОАТ ИҚТИСОДИЁТИ

Шарилов К.А., Калонов М.Б., Исаджанов А.А.	Ўзбекистон республикасида транспорт хизматларини ривожланиш истиқболлари ҳамда транспорт логистикаси.....	6
	Минерал-ҳомашё комплекси ривожланишининг экологик-иқтисодий жиҳатлари.....	16
Махмудов Н.М., Фозилова Ф.К.	Перспективы развития экспорта пищевой промышленности в Узбекистане.....	19
Nazarova R.R., Niyazmetova Y.B., Ханкелдиева Г.Ш.	Development of renewable energy as a contributing factor in the modernization of the energy industry.....	23
	Ўзбекистонда қайта тикланувчи энергия манбаларидан самарали фойдаланиш масалалари.....	25
Усманова С.С.	Современное состояние фармацевтической промышленности Республики Узбекистан.....	29

РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ

Адизов Б.И.	Олий таълим муассасалари битирувчилари рақобатбардошлигини мониторинг қилишда рақамли технологиялар имкониятлари.....	33
Тиялбаева Ш.Т.	Социологик тадқиқотларни ўтказишда рақамли технологиялардан фойдаланиш имкониятлари.....	39

ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ РИВОЖЛАНИШ

Батирова Н.Ш., Файзиёва Ш.Р.	Пандемия шароитида ҳудудларнинг ижтимоий-иқтисодий ривожланишини барқарорлаштириш чора-тадбирлари (Тошкент вилояти саноат мажмуаси мисолида).....	46
Қодиров Ж.Ш.	Давлат-хусусий шериклиги асосида ижтимоий-иқтисодий лойиҳаларни амалга ошириш имкониятлари ва истиқболлари.....	55
Махкамов У.	Кластерная политика: зарубежный опыт кластеризации экономики и перспективы Узбекистана.....	60
Хиджимухамедова Ш.И., Бобонарова К.У., Примова С.А.	Инфляционные таргетирование – веление времени.....	64
	Влияние пандемии коронавируса в транспортно-транзитную экономику Республики Узбекистан: принимаемые меры и новые возможности.....	71

МАКРОИҚТИСОДИЙ СИЁСАТ

Ҳалилов Н.Х., Олимова Н.О.	Иқтисодий барқарорлик ва инсон капиталини бошқаришга боғлиқлигини ифодаловчи кўрсаткичлар.....	75
-------------------------------	--	----

БАНК ИШИ

Шермухамедов Б.У.	Тижорат банкларида депозит сиёсатини шакллантиришнинг меъёрий-ҳуқуқий асослари.....	79
Турсунов И.Б.	Рыночная капитализация коммерческого банка и ее влияние на развитие банковской системы.....	84

МОЛИЯ ВА СОЛИҚЛАР

Аллакудиев А.Б.	Ўрта муддатли бюджетлаштириш принциплари ва уларнинг амалий механизми.....	88
Рустамова Д.Р.	Ўзбекистонда фонд бозорининг жорий ҳолати ва унинг ривожланиш истиқболлари.....	91
Маллабаев Ж.Б.	Ўзбекистон фонд бозори ривожланишининг эконометрик таҳлили.....	98

ИННОВАЦИЯ ВА ИНВЕСТИЦИЯ

Далнев Х.Х.	Инновацион иқтисодиётни шакллантиришда илмий ишланмаларни тижоратлаштиришнинг ташкилий-иқтисодий механизмларини такомиллаштириш.....	104	
Назарматов О.С.	Тўқимачилик корхоналари самарадорлигини оширишда инновацион фаолиятни бошқариш масалалари.....	109	
2020 йил 6-сон	Махмудов С.Б.	Инвестиция фаолиятини молиялаштиришда муқобил усулларнинг такомиллаштириш йўллари.....	113
	Мусабеков У.Ж.	Миллий иқтисодиётни модернизациялаш шароитида инвестицияларини жалб қилиш тенденциялари.....	121

ДАВЛАТ-ХУСУСИЙ ШЕРИКЛИГИ АСОСИДА ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ ЛОЙИХАЛАРНИ АМАЛГА ОШИРИШ ИМКОНИЯТЛАРИ ВА ИСТИҚБОЛЛАРИ

Қодиров Жасурбек Шарофитдинович –
ТДИУ мустақил тадқиқотчиси

Аннотация: Мазкур мақолада давлат-хусусий шериклик асосида инвестициявий салоҳиятни ошириш, хусусан, давлат ва хусусий секторлари ўртасида ўзаро инвестициявий лойиҳаларни амалга ошириш ва молиялаштириш, инвестициявий маблағларини шакллантиришда рисклар ва уларни пасайтириш амиллари, иқтисодий тармоқларда давлат-хусусий шерикликни ривожлантиришнинг инвестициявий воситалари ва уларнинг инновацион тараққиётдаги аҳамияти баён этилган.

Таблиц сўзлар: давлат-хусусий шериклик, инвестицион салоҳият, инфратузилмавий лойиҳалар, рисклар, инвестициявий воситалар.

Аннотация: В данной статье приводятся материалы, связанные с повышением инвестиционного потенциала на основе государственно-частного партнёрства, в частности, реализация и финансирование совместных инвестиционных проектов между государством и частным секторами, риски и формирование инвестиционных ресурсов и факторы на их снижения, инвестиционные инструменты развития государственно-частного партнёрства в отраслях экономики и их значение в инновационном развитии.

Ключевые слова: государственно-частное партнёрство, инвестиционный потенциал, инфраструктурные проекты, риски, инвестиционные инструменты.

Annotation. This article provides material related with increasing investment potential through public-private partnerships, in particular, the implementation and financing of joint investment projects between the state and private sectors, risks in the formation of investment resources and factors to reduce them, investment instruments for the development of public-private partnerships in economic sectors and their importance in innovative development.

Key words: public-private partnership, investment potential, infrastructure projects, risks, investment instruments.

Кириш. Давлат-хусусий шериклиги (кейинги ўринларда – ДХШ деб аталади) тушунчаси ва амалга оширилиши турли ривожланиш даврларидан ўтиб, мамлакатларнинг ижтимоий-иқтисодий сиёсатига мос равишда турли соҳаларда турли дастакалар ёрдамида амалга оширилган.

Ўтган асрнинг 50 - ва 60 - йилларда Европа ҳамда АҚШда инқироздан кейинги даврда ушбу йўналишда амалга оширилган лойиҳаларда давлат аралашувининг юқори даражаси бўлган давр ҳисобланади. Ушбу даврда ДХШ характерли бўлган соҳаларда лойиҳалар сони кам бўлган, амалга оширилганларининг аксарият қисми давлат томонидан молиялаштирилган.

70 - ва 80 - йилларда эса, турғунлик ва жиддий бюджет чекловлари бошланганидан кейин вазият кескин ўзгарган. Давлат аралашуви ва аҳолига мунтазам хизмат кўрсатиш имкониятлари сезиларли даражада камайди. Бундай ҳамкорлик нима сабабдан глобал миқёсда ижтимоий аҳамиятга эга бўлган тармоқларда кучга кираётгани ҳамда Жаҳон банки ва Халқаро валюта жамғармасининг 1980 йилдан буён амалга оширилган таркибий ўзгариш дастурларининг аниқланган камчиликларидан келиб чиқади.

ДХШ иқтисодий ривожлантиришнинг неолиберал гоёларини илгари суриши кераклигига: иқтисодий давлат аралашу-

вини камайтириш, рақобатбардош бозорларни ривожлантиришга кўмаклашиш ва бошқалар иқтисодий ривожланиш омиллари эканлигига асосланади. ДХШ – давлат ва бизнеснинг ўзаро манфаатли шартлар асосида ижтимоий аҳамиятга эга бўлган вазифаларни ҳал этиш учун ўрта ва узоқ муддатли ўзаро ҳатти-ҳаракатларнинг бир қатор шакллари бўлиб ҳисобланади.

ДХШ муайян инфратузилмавий лойиҳани амалга ошириш учун давлат ва хусусий секторлар ўртасида ресурсларни бирлаштириш ва рискларни тақсимлашнинг самарали механизми ҳисобланади. Иқтисодий тармоқларига хусусий инвестицияларни жалб қилиш, ресурслар синергиясини таъминлаш орқали самарадорлигини ошириш, шунингдек, товар ва хизматлар ишлаб чиқариш қўламини кенгайтириш ДХШ тизимининг асосини ва мақсадини ташкил этади. ДХШ лойиҳалари иқтисодий тармоқларида турли инвестициявий дастақлар орқали амалга оширилади.

Ҳозирги кунда ижтимоий ва инфратузилмавий лойиҳаларни амалга оширишда ДХШ тизими халқаро амалиётда фаол қўлланилмоқда ва ўзининг қатор афзалликликлари билан инвестицион жараёнларнинг алоҳида йўналиши сифатида тобора кенгайиб бормоқда. ДХШ давлат ва хусусий секторнинг ҳамкорликдаги ўзаро манфаатли фаолиятини намоён этиши билан бирга бозор муносабат-

ларининг бошқа йўналишлари сингари бу соҳа ҳам турли риск ва қутилмаган йўқотишлардан ҳоли эмас.

Умуман олганда, ДХШ инфратузилмавий лойиҳаларни амалга оширишда давлат ва хусусий сектор ҳамкорлигининг сифат жиҳатдан мутлақо янги босқичини бошлаб берди.

Мавзуга оид адабиётлар шарҳи. ДХШ масалаларини ўрганиш устида иш олиб бораётган тадқиқотчиларнинг аксарияти давлат-хусусий сектор ҳамкорлиги концепциясини, шу жумладан, унинг амалий компонентини ишлаб чиқиш бўйича турли назарияларни илгари суришмоқда. Замонавий ғарб иқтисодчилари эса, МДХ давлатларига қараганда бу соҳада анча олдинроқ илмий ва амалий тадқиқотлар олиб боришган. Ривожланган давлатлар амалиётида ДХШнинг анча олдинроқ кириб келганлиги боис, бу борада юзага келган муаммоларнинг мавжудлиги ДХШнинг асосий хусусиятлари ва тамойилларини батафсил ўрганишга ва баён этишга имкон яратади.

АҚШлик иқтисодчи Р.Норментнинг фикрига кўра, ДХШ ҳар қандай даражадаги давлат тузилмаси ва хусусий секторни ташкил этиш ўртасидаги шартнома ҳисобланади. Ушбу келишув орқали ҳар бир секторнинг ресурслари, активлари ва хизматларини ёки жамоат фойдаланиш объектларини яратиш мақсадида бир-бирини тўлдирди. Ресурсларни алмашиш билан бир қаторда, ҳар бир томон юзага келиши мумкин бўлган (эҳтимолий) хавф ва фойдаларни баҳам кўради (7).

Нуфузли рейтинг агентлигининг нашрларида "Standard & Poor's" рейтинг агентлиги томонидан, ДХШ – хавф ва даромадларни тақсимлаш, шунингдек ресурслар ва ваколатларни бирлаштиришга асосланган хусусий ва давлат сектори ўртасида ҳар қандай ўрта ёки узоқ муддатли битим сифатида тавсифланади.

Яна бир америкалик олим П.Росенау (P.Rosenau) тадқиқотларига кўра, ДХШ – хусусий ва давлат секторлари муваффақиятсизликлар олдини олиш, синергетик ижобий таъсир олиш ҳамда ҳар икки томоннинг энг яхши фазилатларини бирлаштириш мумкин бўлган ҳамкорликнинг ҳуқуқий шакли сифатида асослаган (9).

Давлат бошқаруви соҳасида голландиялик олимлар Erik Hans Klijn ва Joop Kooijen ДХШни хусусий ва давлат сектори иштирокчилари ўртасида узоқ муддатли ҳамкорлик сифатида белгилайди, улар маҳсулот ва хиз-

матларни биргаликда ишлаб чиқишга имкон беради, шунингдек, ушбу маҳсулотлар ва хизматларни тақдим этиш билан боғлиқ хатарлар, харажатлар ва ресурсларни тақсимлайди. Европалик тадқиқотчилар С.Линдер (S.Linder) ва Э.Савас (E.S.Savas) давлат-хусусий сектор ҳамкорлигининг мақсадини аниқлаш бўйича бошқа нуқтан назарга риоя қилишади. Шундай қилиб, уларнинг фикрига кўра, ДХШ атамаси хусусийлаштириш ва хусусий корхоналарни давлат корхоналари ҳисобидан давлат молларини бериш жараёнига жалб қилиш истаги бўлган ҳақиқий мақсадларни яшириш учун тан олинган тилдир. Бундан ташқари, ҳамкорликни сиёсий рамз сифатида ва сиёсий восита сифатида тавсифлаш мумкин: бу бошқарув ислоҳоти, яъни, давлат функцияларини амалга ошириш усулини ўзгартирадиган инновацион восита(10).

Россия тадқиқотчилари орасида "давлат-хусусий сектор ҳамкорлиги" тушунчаси мавжуд. Бизнинг фикримизча, бу концепциянинг мазмуни А.Белицкая томонидан батафсил тарзда очиб берилган. Унинг фикрига кўра, давлат-хусусий сектор ҳамкорлиги – давлат ҳокимияти органлари, ташкилотлари ва хусусий тадбиркорлик субъектларининг бевосита давлат манфаатлари ва назорати соҳасидаги объектларга нисбатан ўзаро манфаатли ҳамкорлиги, муҳим давлат ва жамоат аҳамиятига эга бўлган лойиҳаларни самарали амалга ошириш мақсадида амалга ошириладиган ҳамкорлар ўртасидаги хавфларни тақсимлашни назарда тутди (3).

Таҳлил ва натижалар. ДХШ механизмларини такомиллаштириш бўйича олиб борилган қатор тадқиқотлар натижаларига кўра, бугунги кунда жаҳон амалиётида ДХШнинг аниқ бир таърифи бўйича ягона тўхтамга келинмаган.

Кенг маънода айтганда, ДХШ одатда давлат ва хусусий секторнинг ўрта ва узоқ муддатли келишуви бўлиб, унга кўра, ижтимоий секторга тегишли, давлат секторининг зиммасида бўлган айрим хизматлар айнан аниқ инфратузилмаси ёки хизматлари билан хусусий сектор томонидан таъминланади. ДХШга қоида бўйича давлат буюртмалари бўлган сервис шартномалари ёки қурилиш-пудрат шартномалари ҳамда ижтимоий секторнинг роли чекланган хусусийлаштириш жараёнлари киритилмайди(12). Шунингдек, "ДХШ атамаси ҳамжамият доирасида ҳам аниқланмаган. Умумий қилиб айтганда, мазкур атама давлат ҳокимияти билан бизнес

ўртасидаги молиялаштиришни таъминлаш, қурилиш, модернизациялаш, бошқариш ёки инфратузилмани сақлаб туриш ёки хизматларни тақдим қилиш бўйича ўзаро кооперацияга тегишли” деб қаралади (5).

Бирлашган Миллатлар Ташкилоти томонидан эса “ДХШ – давлат сектори томонидан ишлаб чиқариладиган ва тақдим қилинадиган хизматларни молиялаштиришни, режалаштиришни, амалга ошириш ва объектларни ишлатишни мақсад қилиб қўяди ва унинг асосий хусусиятлари хизматларни хусусий секторга узоқ муддатли тақдим қилинишни таъминлаш (баъзан 30 йилгача), рискларни хусусий инвесторга ўтказиш, давлат ва маҳаллий тузилмалар билан ҳуқуқий шахсларнинг кўп қиррали узоқ муддатли шартнома шакллари амалга оширилиши билан фарқланади” деб таъриф берилади (8).

Жаҳон банки институти таърифига кўра, “ДХШ – хусусий томон ва давлат органи ўртасидаги давлат активларини яратиш ёки хизматларини тақдим қилиш учун узоқ муддатли шартнома бўлиб, унда хусусий томон сезиларлича катта рисклар ва бошқарув учун жавобгарликни олади” (12). Осиё тараққиёт банки томонидан берилган таърифга кўра, “ДХШ – атамаси инфратузилма ёки бошқа хизматлари кесимида ижтимоий ва хусусий ташкилотлар ўртасидаги мумкин бўлган барча муносабатлар диапазонини ифодалайди” (11).

ДХШ таърифини талқин қилишдаги фарқларга қарамасдан, белгиланган мақсадларни амалга оширишнинг ташкилий-ҳуқуқий шакллари ва усуллари уларнинг фаолият доираси, амалий дастурлар соҳасини танлаш билан чекланади. Кўпчилик тадқиқотчилар ДХШ давлат ва бизнес учун ўзаро манфаатли шартларда ижтимоий аҳамиятга эга вазифаларни ҳал этишга қаратилганлигига ишоняди. Шу муносабат билан ДХШнинг қуйидаги ўзига хос хусусиятларини санаб ўтамиз:

- ❖ вақт чегараси (лойиҳалар одатда муайян объект ёки объектлар мажмуаси учун яратилади, у муайян вақт ичида бажарилиши керак);

- ❖ камрови бўйича чекловлар (лойиҳалар жуда аниқ объектга ёки объектлар мажмуасига бириктирилган – катта уй-жой қурилиши, аэропортлар, денгиз портлари, гидроэлектростанциялар ва бошқалар);

- ❖ рақобат муҳитида амалга ошириш (ҳар бир шартнома ёки имтиёз учун рақобат

бор).

Шундай қилиб, ДХШ – ўзаро манфаатли шартларда қўшма лойиҳаларни амалга ошириш мақсадида давлат ва бизнес ўртасидаги муносабатларнинг қонуний ва ташкилий жиҳатдан расмийлаштирилган тизимидир.

Давлат сектори аҳолига инфратузилма ва ижтимоий йўналтирилган тармоқ хизматлари ҳажми ва сифатини яхшилашдан манфаатдор. Хусусий секторнинг асосий вазифаси муайян қўшма лойиҳада иштирок этишдан максимал дивидендлар олиш истагида. Хусусий сектор ўз устуворликларини нафақат даромад олиш, балки барқарор ҳамкорлик ва истиқболга эга бўлиш учун куради. Шу билан бирга, ҳар икки томон ҳам лойиҳаларни муваффақиятли амалга оширишдан манфаатдор. Ҳар ҳолда, давлат тартибга солиш ва назорат қилишнинг асосий дастакларини ўзида сақлаб қолади. Тариф сиёсати, хавфсизликни назорат қилиш, экологик ва техник хавфсизликни назорат қилиш, хизмат кўрсатиш сифатини назорат қилиш – асосий назорат дастаклари жумласидандир. Иқтисодиётнинг хусусий сектори томонидан ДХШ иштирокчилари давлат асосчиси бўлмаган тижорат ва нотижорат ташкилотлари томонидан тақдим этилган фуқаролар ва юридик шахслар бўлиши мумкин.

ДХШ муайян инфратузилмавий лойиҳани амалга ошириш учун давлат ва хусусий секторлар ўртасида ресурсларни бирлаштириш ва рискларни тақсимлашнинг самарали механизми ҳисобланади. Иқтисодиёт тармоқларига хусусий инвестицияларни жалб қилиш, ресурслар синергиясини таъминлаш орқали самарадорлигини ошириш, шунингдек, товар ва хизматлар ишлаб чиқариш қўламини кенгайтириш ДХШ тизимининг асосини ва мақсадини ташкил этади. ДХШ лойиҳалари иқтисодиёт тармоқларида турли инвестициявий дастаклар орқали амалга оширилади. Хусусан, энг кенг тарқалган классик тури бу давлат ва хусусий шерик ўртасида инвестицион битим тузиш асосида давлат шериги хусусий шерикка битимда назарда тутилган лойиҳани амалга ошириш, эксплуатация қилиш ва техник хизмат кўрсатиш учун мулк объектни, мулкый ҳуқуқни, интеллектуал мулк объектни топширади. Ўз навбатида хусусий шерик ўз маблағлари ёки жалб қилинган маблағлар ҳисобига, шунингдек, ўз risksи остида ДХШ битимида келишилган инвестицион лойиҳани амалга оширади.

ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ РИВОЖЛАНИШ

1-расм. ДХШнинг афзалликлари [6]

ДХШ инвестицион лойиҳасини амалга оширишнинг яна бир воситаси инвестицион мажбуриятларнинг ижара шартномасидир. Бунда ижара берувчи давлат шериги хусусий шерикка мулкни унга инвестиция киритиш ва аниқ бир мақсадда фойдаланиш учун маълум муддатга беради. Давлат хариди қонучилиги доирасида ҳаёт цикли шартномаларига мувофиқ давлат эҳтиёжлари учун бюджет маблағлари ҳисобига харид объекти ҳаёт циклининг бутун даврида товар, хизмат ва ишлар харидини амалга ошириш ДХШнинг алоҳида инвестициявий воситаси саналади. Шунингдек, харидлар тизими корпоратив шакли доирасида давлат компаниялари томонидан ДХШ битимлари тузилиши орқали ҳам уларнинг ҳам инфратузилмавий лойиҳаларнинг инвестициявий фаолиги ошади.

ДХШ ривожлантиришнинг инвестициявий воситалари тўлиқ ишлаши мамлакатда соҳа бўйича айрим тизимли муаммоларни ижобий ҳал этиш натижалари билан ҳам белгиланади. Хусусан:

❖ ДХШ соҳасида ягона тизимни йўлга қўйиш. Ўзбекистон Республикасида ДХШ исбатан янги соҳа бўлишига қарамадан, қисқа муддатларда ўзига хос миллий тизим ва ягона сиёсат йўлга қўйилишига эришилди. Ўзбекистон Республикасининг "Давлат-хусу-

сий шериклик тўғрисида"ги Қонуни(1) қабул қилиниши ва Давлат-хусусий шерикликни ривожлантириш Агентлигининг ташкил этилиши бунинг ёрқин ифодасидир.

❖ Иқтисодий тараққиётда узоқ муддатли стратегик режалаштириш ва давлат бюджети харажатларини прогноزلаштириш. Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси қабул қилиниши ва унинг асосида ислохотлар тизимлаштирилган ҳолда олиб борилганлиги, шунингдек, 2019 йилдан бошлаб Ўзбекистон Республикасида Давлат бюджети олдинга 3 йил учун мўлжаллар (ориентир) билан қабул қилинаётгани ДХШ иштирокчилари учун лойиҳа харажатларини тўғри режалаштиришга имкон яратмоқда.

❖ маълумотларнинг ошқоралиги ва ҳаққонийлиги. Бу омил бошқа инвестициявий фаолият турларининг муҳим омили бўлгани каби ДХШ лойиҳаларини амалга оширишда, айтиш мумкинки, ҳал қилувчи ўринда туради. Чунки, инвесторлар учун маълумотлар тўлиқлиги, ошқоралиги ва ҳаққонийлиги бозорни чуқур ўрганишга ва турли йўқотишларнинг олдини олишга хизмат қилади.

Тобора тараққий этиб бораётган иқтисодий муносабатлар, шу жумладан, ДХШ

ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ РИВОЖЛАНИШ

механизмлари такомиллашиб бориши соҳада ижтимоий ёки инфратузилмавий лойиҳаларни амалга ошириш билан боғлиқ анаъанавий йўналишлар билан инновацион лойиҳалар ҳам фаоллашиб бормоқда. Хусусан, ДХШ тизи-

ми орқали инновацион инфратузилмани ривожлантириш, бизнес-инкубаторлари, технопарклар ва технополислар барпо этиш янги йўналиш сифатида қўлланилмоқда (2).

2-расм. ДХШ лойиҳасининг структураси (13)

Ҳозирги замонавий иқтисодий ривожланиш даврида инновацион лойиҳаларни молиялаштиришни тўғридан-тўғри бюджет маблағлари билан боғлаш, ушбу лойиҳаларнинг манбаси сифатида фақат бюджет маблағларини қараш нотўғридир. Технологик ва иқтисодий тараққиётнинг янги босқичи инновацион лойиҳа ва ишланмаларга бизнесни кенроқ жалб қилишни тақозо этмоқда. Инновациялар бозорида ҳам чинакам рақобат муҳити шаклланиб, айтиш мумкинки, инновациялар рақобатнинг энг асосий воситасига айланиб бормоқда, яъни инновациясиз рақобат майдонида "тирик" қолиш мумкин эмаслиги тобора аён бўлмоқда. Шу билан бирга, рақобатнинг қанчалик фаол бўлишига қарамасдан, инновациялар бозорининг ҳам ўзига хосликлари борки, бу сингари инновацион лойиҳаларни амалга оширишда давлатнинг бевосита ёки билвосита иштироки талаб қилинади. Хусусан, баъзи инновацион лойиҳалар кўп миқдорда капитал талаб қилиши ва узоқ муддатларда қопланишини инобатга олиб, бизнес уларда иштирок этишдан манфаатдорлиги паст бўлади. Бундай ҳолатларда инновацион лойиҳалар ДХШ асосланган давлат ва бизнеснинг биргаликдаги фаолияти орқали амалга оширилиши мумкин. Ўз вақтида давлат хусусий бизнес учун инновацияларни рағбатлантириш чораларини кўради(4).

Хулоса ва таклифлар. ДХШ механизми айниқса бозор иқтисодиёти муносабатлари чуқурлашув шароитида самарали ва энг мақбул механизмлардан бири бўлиб саналади. ДХШ ўзининг бир қатор афзалликлари билан ижтимоий-иқтисодий тараққиётни

янада рағбатлантирган ҳолда, иқтисодиётда инвестициялар оқимини кенгайтиради, бўш турган ресурсларни фаоллаштиради, давлат ва хусусий секторлар ўртасида ўзаро мувозанатлашган манфаатдорликни таъминлайди, ва энг асосийси, жамиятдаги қатор ижтимоий ва инфратузилмавий муаммоларни бартараф этишга тurtки бўлади. Бир сўз билан айтганда, ДХШ тизими самараси ўлароқ, ҳам давлат, ҳам бизнес, ҳам жамият бундан наф кўради. Шу билан бирга, ушбу тизим бошқа иқтисодий жараёнлар сингари ўзига хос хусусиятлар, қонуниятлар ва рискларга эга бўлиб, унинг муваффақиятли амалга оширилиши чуқур малака, профессионал тажриба, барқарор иқтисодий салоҳият сингари бир нечта омиллардан самарали фойдаланишни талаб этади.

Ўзбекистон Республикаси учун ДХШ нисбатан янги соҳа ҳисобланишини инобатга олиб, ушбу соҳани ривожлантириш бўйича қуйидаги таклифлар илгари сурилади:

- илмий тадқиқотларни кенгайтириш ва амалиётда алоҳида лойиҳа устида параллел тадқиқотларни олиб бориш;
- илгор хорижий тажрибаларни чуқур ўрганиш ва халқаро амалиётда йўл қўйилган камчиликларни такрорламаслик чораларини кўриш;
- миллий иқтисодиётда ДХШ инвестициявий лойиҳаларни амалга ошириш имкониятларини баҳолаш;
- давлат ва хусусий бизнес ўртасида ахборотлар алмашинувини таъминлаш;
- соҳа учун малакали кадрлар тайёрлаш тизимини йўлга қўйиш.

Маба ва адабидлар рўйхати:

1. "Давлат ҳусусий шериклик шўърасида" Ўзбекистон Республикасининг Қонуни - <https://lex.uz/docs/4329270>
2. Александрин Ю.Н. «Новые институты развития малого предпринимательства в инновационно-ориентированной экономике» // Экономические и гуманитарные науки. 2011. №3, (230). С. 14-21.
3. Велицкая А.В. «Правовые формы государственно-частного партнерства в России и зарубежных странах»/А.В.Велицкая// Предпринимательское право. - 2009. - №2. - С. 21-27.
4. Варотникова А.М., Королев В.А. «О развитии государственно-частного партнерства в российских регионах»//Недвижимость и инвестиции. Правовое регулирование. 2010. №2.
5. Green Paper on Public-Private Partnerships and Community Law on Public Contracts and Concessions. Brussels. 30.04.2004. P.3.
6. Емельянов Ю.С., Хачатурян А.А. «Национальная хозяйственная культура и культура предпринимательства» // Проблемы теории и практики управления. 2009, № 8.
7. Norment R. «Fundamentals of Public-Private Partner-ships» (ДХШС) / R. Norment // The National Council for Public - Private Partnerships, - 2007.
8. Практическое руководство по вопросам эффективного управления в сфере ГЧП/Организация Объединенных Наций. - Нью-Йорк и Женева, 2008. ISBN: 978-92-1-4160403.
9. Rosetau P. «Public-Private policy partnerships»/P.Rosetau // Cambridge, MA: MIT press, 2000.
10. Холоднов, Н.Д. «Государственно-частное партнерство – новый тип отношений в российской экономике» // Вопросы государственного и муниципального управления. - 2009. - № 2. - С. 45-51.
11. Public-Private Partnerships Handbook. Asian Development Bank Reference Guide, Washington DC, 2012.
12. World Bank Institute / PPIAF, Public-Private Partnerships Reference Guide, Washington DC, 2012.
13. www.cpiw.com; Таҳририй-ахборот электрон портали
14. <http://worldbank.org/public-privatepartnership/overview/whatarepublic-private-partnerships>.

КЛАСТЕРНАЯ ПОЛИТИКА: ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ КЛАСТЕРИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ И ПЕРСПЕКТИВЫ УЗБЕКИСТАНА

Махкамов Утқир -

Соискатель ученой степени доктора философии (PhD)

Аннотация. Мақолада фуқаролик айрим мамлакатлари иқтисодийетини кластерлаш йўналишлари ва тажрибаси, Ўзбекистонда олиб борилётган инновацион кластер сиёсати, инновацион ривожланиш истикболлари, кластер ёндашувини қўллаш орқали иқтисодийетни янгилашга қаратилган тақдирлар, шунингдек унинг ҳудудларни ривожлантиришдаги роли муҳокама қилинган.

Асосий тушунчалар: Кластер сиёсати, кластерлиқ, инвестицияларни жалб этиш, кластер услуги, иқтисодий ўсиш, ҳудудларни ривожлантириш.

Аннотация. В статье рассмотрены направления и опыт кластеризации экономики некоторых стран мира, инновационная кластерная политика, которая ведется в Узбекистане, перспективы инновационного развития, предложения по обновлению экономики путем применения кластерного подхода, а также его роли в развитии регионов.

Ключевые слова: Кластерная политика, кластеризация, привлечение инвестиций, кластерный метод, экономический рост, развитие регионов.

Abstract. The article discusses the directions and experience of clustering the economy of some countries of the world, the innovative cluster policy that is being pursued in Uzbekistan, the prospects for innovative development, proposals for updating the economy through the application of the cluster approach, as well as its role in the development of regions.

Keywords. Cluster policy, clustering, investment attraction, cluster method, economic growth, regional development.

Кластеризация – новый феномен экономического развития.

Важнейшим условием успешного и устойчивого развития в современной глобальной экономике является способность адаптации к международной конкуренции, создания механизмов, стимулирующих поиск перспективных внешних рынков и развития внутренних факторов повышения эффективности производства.

Ведущие позиции в мировом сообществе могут занять страны, идущие по пути инновационного развития, которая эффективно

влияет на рост и либерализацию экономики, углубление структурных реформ, направленных на дальнейшее укрепление макроэкономической стабильности и сохранение высоких темпов роста экономики, повышению ее конкурентоспособности.

Новым экономическим феноменом, позволяющим противостоять глобальной конкуренции и должным образом соответствовать требованиям национального и регионального развития, стали кластеры. Именно кластерная модель развития является характерным признаком современной инновационной